

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

زمان چاپ: ۱۴۰۱/۰۶/۲۰

شماره مجوز مجله: ۸۰۴۰۰

نقش معلم در مدیریت کلاس و راه کارهای جذب دانش آموزان به تدریس

حمید رستمی

دانشجوی کارشناسی آموزش ابتدایی، دانشگاه فرهنگیان امام محمد باقر(ع)، بجنورد، ایران

hr852466@gmail.com

چکیده

پیشرفت هر جامعه در گرو آموزش و تربیت قشر دانش آموزان است و فرآیند یاددهی - یادگیری آن ها به معیارهایی از جمله مدیریت کلاس درس، به معلم بستگی دارد. معلم موفق کسی است که کلاس درس را به گونه ای آماده سازد تا پاسخ گوی تمامی چالش ها در طول تدریس باشد. هدف از نگارش این مقاله بررسی نقش معلم در مدیریت کلاس و راه کارهایی برای جذب دانش آموزان به تدریس است. امروزه، تجهیز معلمان به مهارت های کارآمد مدیریتی، در برنامه ریزی برای آموزش های حرفه ای، ضرورتی غیر قابل انکار است؛ بنابراین شناخت عوامل موثر بر سبکهای اثر بخش مدیریت کلاس، به منزله پیش نیازی در طراحی روش های توسعه سبک ها و مهارت های مدیریتی و جذب آنها ضروری است. روش تحقیق این مقاله از نوع توصیفی تحلیلی است و ابزار گردآوری این پژوهش کتابخانه ای، مقالات و سایت های علمی است. در این مقاله با استفاده از مقالات به روز علمی، مطالبی در خور استفاده پیرامون مدیریت کلاس، و جذب آنها گردآوری شد. نتایج این تحقیق نشان می داد که: مدیریت کلاس درس یکی از وظایف مهم آموزگار است. به منظور ایجاد نظم و مدیریت کلاسی، و جذب دانش آموزان ۳ شرط لازم است، و این شروط عبارت اند از: روش تدریس مناسب، ویژگی های شخصیتی معلم و استفاده از فنون تدریس، که در این مقاله به صورت کاربردی توصیف و تبیین گردید.

کلمات کلیدی:

نقش معلم، مدیریت کلاس، جذب دانش آموزان

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

مقدمه

کلاس درس، پایه و اساس یادگیری و رشد دانش آموزان است. فضای این کلاس، مواد آموزشی مورد استفاده در این محیط، تأثیر بسزایی بر تربیت و یادگیری دانش آموزان دارد؛ بنابراین مدیریت این فضا از اهمیت فوق العاده برخوردار است. اگر مدیریت کلاس درس بر عهده ی معلمی باشد که بر همه جنبه های مدیریت کلاس واقف باشد و از راهبردهای مدیریت کلاس به بهترین نحو ممکن و در جای مناسب استفاده کند، می توان انتظار بالاتری از دانش آموزان رشد یافته در این فضا داشت، لذا باید راهبردهای مدیریت کلاس، بیش از پیش مورد توجه و بررسی قرار گیرند. مدیریت کلاس، اصطلاحی است که ما می خواهیم از آن برای انعکاس تمام رفتارها و تصمیمات مثبت، استفاده کنیم که از سوی معلم؛ برای تسهیل فرایند یادگیری دانش آموزان اتخاذ می شود. اصطلاح مدیریت کلاس به تمام فعالیت هایی اشاره دارد که برای ایجاد تداوم یک محیط یادگیری منظم و مرتب ضروری هستند (سادیک^۱، ۲۰۰۷). اگر تعریف بالا از مدیریت کلاس را بپذیریم آنگاه می توان فعالیت هایی همچون برنامه ریزی، تهیه و تدارک مواد آموزشی، سازمان دهی و آرایش کلاس درس و مطمئناً وضع و اعمال قوانین و مقررات جاری را زیرمجموعه مدیریت کلاس بدانیم (پارسونز^۲، ۱۳۸۵).

مدیریت کلاس به صورت مؤثر دو هدف اصلی دارد: کمک به شاگردان، تا زمان بیشتری را صرف یادگیری و وقت کمتری را صرف فعالیت های بدون جهت، کنند و از ایجاد مشکلات تحصیلی و هیجانی پیشگیری کنند (سانتراک^۳، ۱۳۸۵).

سبک ها و شیوه های متفاوتی که معلمان در مدیریت کلاس پیاده می کنند؛ می تواند اثرات متفاوت و مهمی بر روی عملکرد دانش آموزان بگذارد. از میان متغیرهای متعدد، مدیریت کلاس درس، بیشترین تأثیر مستقیم را بر پیشرفت دانش آموزان دارد. مدیریت کلاس درس جنبه های بسیاری را شامل می شود: مدیریت فضا، زمان، فعالیت ها، مواد آموزشی، ارتباطات جمعی و رفتار دانش آموزان؛ بنابراین این مفهوم با طیف گسترده ای از فعالیت های بر عهده گرفته شده معلم در کلاس درس، مرتبط است (دیجیک و استوجیلکویک^۴، ۲۰۱۱). جوّ محیطی کلاس میتواند هیجان های تحصیلی را در دانش آموزان برانگیزاند؛ اما هیجان های دانش آموزان نیز ممکن است بر محیط کلاس و رفتارهای کلاسی آنها تأثیرگذار باشد (رضاپور، وهمکاران، ۱۳۹۵).

محیط و فضای آزاد کلاس، میل به حرکت و فعالیت زیاد در شاگردان، وابستگی شدید برنامه به ابزارها و امکانات آموزشی خاص و جوّ کلاسی، شرایطی را برای معلمان به وجود می آورد که آنها را تشویق میکند در بهبود جوّ محیطی کلاس توجه خاصی داشته باشند. از این رو، یک معلم باید عوامل مؤثر بر ایجاد جوّ محیطی مطلوب در کلاس درس را بشناسد و با ایجاد آنها برای بهبود جو کلاس بکوشد.

بیان مسله

¹ sadik

² Parsons

³ Santrock

⁴ Djigic and Stojiljkovic

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

امروزه مدیریت کلاسی یکی از مهم ترین موضوعات مورد بحث در آموزش و پرورش و راهبردهای مدیریت کلاس، به عنوان مهم ترین ارکان اداره ی کلاس، در مدارس؛ خودنمایی می کند و شکی نیست، بدون یک مدیریت صحیح، اداره یک کلاس و جریان تدریس معلم با هر سبک و روشی، و فراتر از آن، اداره یک مدرسه غیرممکن خواهد بود. نمی توان از کنار این مسئله به راحتی گذشت؛ چراکه در آن صورت باید منتظر عواقب ناگوار بعدی در جامعه دانش آموزی و بالطبع در اجتماع باشیم. بی انضباطی دانش آموزان مسئله ای است که، به راحتی بیشتر وقت کلاس و انرژی معلم را به خود اختصاص می دهد و باعث کاهش میزان یادگیری سایر دانش آموزان نیز می شود. مدیریت هدفمند و صحیح به دانش آموزان فرصت می دهد تا از فرصت های آموزشی پیش آمده به نحوی درست استفاده کنند و بتوانند استعداد های خود را بروز دهند. معلمان با مدیریت صحیح می توانند بستر های لازم برای رشد و شکوفا شدن استعداد های دانش آموزان را فراهم کنند. برای مدیریت صحیح، لازم است معلمان خود را با علم روز آشنا کنند. بنابراین معلمان با اعمال سیاست های مدیریتی هدفمند در کلاس درس بسترهای مورد نیاز، جهت رشد و بروز استعداد های دانش آموزان را فراهم خواهند آورد. و همچنین می توان گفت سلامت اجتماعی یک جامعه به سیاست ها ی مدیریتی معلم در کلاس درس وابسته است. و این معلمان هستند که آیند یک جامعه را می سازند (کریمی، لیدا؛ ۱۳۹۷).

اهمیت و ضرورت تحقیق

اداره ی صحیح کلاس درس از مسائل مهم آموزشی است، زیرا معلم از این طریق می تواند رفتارهای مخرب و مزاحم را اصلاح نماید و با ایجاد محیطی آرام و بدون تنش و درگیری، شرکت دانش آموزان را در فعالیت های یادگیری افزایش دهد. همچنین اداره صحیح کلاس و فراهم آمدن جو مشارکت و صمیمیت در محیط آموزشی بر سطح انگیزش یادگیری دانش آموزان می افزاید. مدارس ابتدایی و راهنمایی از نظر موضوع مدیریت، شباهت های زیادی دارند. در تمام سطوح تعلیم و تربیت، مدیران خوب، محیط کلاس درس را برای یادگیری بهینه؛ طراحی می کنند، محیط مثبتی برای یادگیری ایجاد می کنند، قوانین را بکار می گیرند و حفظ می کنند و شاگردان را به همکاری و می دارند تا با مشکلات به نحو مؤثرمقابله کنند؛ اما بین این دو مقطع تفاوت های زیادی هست که در اداره کلاس باید موردتوجه قرار گیرند.

مثلاً در ابتدایی، معلم با ۲۰ تا ۲۱ کودک روبرو است. در راهنمایی و دبیرستان با ۱ یا ۶ گروه ۲۰، ۲۱ نفره. در ابتدایی، خستگی و کسل بودن؛ در نتیجه ارتباط با افراد یکسانی وجود دارد و در راهنمایی و دبیرستان، معلمان با دامنه وسیعی از مشکلات روبرو هستند و برقراری روابط شخصی با شاگردان برایشان دشوار است. اصلاح مشکلات راهنمایی و دبیرستان با توجه به سابقه طوالتی این مشکلات دشوارتر است. مشکلات انضباطی شدیدتر است. شاگردان راهنمایی و دبیرستان، تبیین ها و استدلال های استادانه تری را در رابطه با قوانین و نظم خواستارند. با توجه به این تفاوت ها چگونگی اداره کلاس درس از اهمیت بسیار زیادی برخوردار است (سانتراک، ۱۳۸۵).

در پژوهشی دریافتند که بین گرایش به دروس در فراگیران و محیط کلاس همبستگی زیادی وجود دارد. این پژوهش نشانگر آن است که احساس فراگیران نسبت به جو عاطفی و فیزیکی کلاس، برنامه ریزی و چگونگی سازمان دهی، مدیریت و به ویژه نحوه تعامل با همکلاسی ها سازنده ترین عاملی است که در گرایش آنان نسبت به دروس، ایفای نقش می کند. روشن است که نتایج به

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

دست آمده به سایر موضوعات درسی نیز قابل تعمیم است. هر قدر توسط محیط گرایش مثبت ایجاد شود، به همان نسبت نیز یادگیری در موضوعات درسی پیشرفت خواهند داشت. چنین پیشرفتی در مدیریت کلاس نیز نقش مهمی دارد. اهمیت مهارت های مدیریت کلاس تا حدی است که حتی اگر معلم بهترین طرح درس را هم داشته باشد، بدون مهارت های مدیریت کلاس قادر به هدایت کلاس به شیوه صحیح نمی باشد (شفیعی و هاشمی، ۱۳۹۷)

اهمیت مدیریت کلاس درس و جذب آنها

اسمیت و لاسلت^۵ (۱۳۷۵)، انتظارات معلم با روش های دقیق و گوناگونی به دانش آموزان منتقل می شود که تأثیر نیرومندی بر مساعدت یا ممانعت از رشد، تصور خود دانش آموز به عنوان یک فراگیر با کفایت یا بی کفایت دارد. انتظارات مختلف با روشی که معلم با افراد و گروه های مختلف صحبت می کنند، روشی که از آنان سؤال می کنند، نوع وظایفی که برای آنان مقرر می سازند و میزان وقتی که با آنان صرف می کنند، ابراز می گردد.

اندرسون و کراتول^۶ (۲۰۰۱) بر این باورند که اهمیت و توجه به مدیریت کلاس درس بر کارایی معلم تأثیر مستقیمی دارد، تا آنجا که برای معلمان مبتدی و تازه کار زمان زیادی به این امر اختصاص می یابد.

امروزه یکم انتظار از مدرسه ها در مقایسه با دوره های گذشته، بسیار بیشتر است. آگاهی از احتمال بیکاری، تقاضا برای دانش و مهارت بیشتر، همچنین تغییرهای سریع، همه و همه فشارهای بسیاری را در طول سال های آموزش اجباری بر معلمان وارد می سازد. اهمیتی که به نتایج امتحان های عمومی داده می شود، استفاده از جدول های امتیازبندی و سایر روش های مقایسه دبستان ها، توجه زیاد به بازرسی مدرسه ها، توجه دقیق نشریات و وسایل ارتباط جمعی و اهمیت قابل توجهی که سیاست مداران برای آموزش و پرورش قائل هستند، یک نظام با پاسخگویی بالا را به وجود آورده است. معلمان به طور مستمر؛ زیر زره بین قرار دارند و از آنان انتظار می رود، که بتوانند کلاس های خود را به صورتی مؤثر و کارآمد اداره کنند (راگ، ۱۳۸۲).

پیشینه تحقیق

نحوه ی مدیریت کلاس درس یکی از مفاهیم بنیادی در آموزش مؤثر به دانش آموزان است. در بررسی ادبیات این موضوع وانگ، هالتر و والبرگ^۷ (۱۹۹۳) در میان ۲۲۸ متغیر مؤثر برای میزان موفقیت دانش آموزان در سطوح بالاتر تحصیلی، بررسی کردند که

⁵ Smith and laslett

⁶ Anderson and Krathwohl

⁷ Wang, Haertel, and Walberg

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

نحوه ی مدیریت کلاس درس بیشترین تاثیر را در این زمینه داشته است. این یعنی از آنجا که دانش آموزان بیشتر زمان تحصیلی خود را در کلاس درس سپری میکنند، به شدت در معرض تاثیرات موجود در آن قرار میگیرند. در یک کلاس شلوغ و پر هرج و مرج نه تنها نمی توان انتظار کسب موفقیت های چشمگیر از دانش آموزان را داشت، بلکه ممکن است این عامل تحت تاثیر جو منفی نیز قرار گیرد و موجب انحراف دانش آموزان از مسیر اصلی آموزش شود (مازانو و پیکرینگ ۲۰۰۳).

نتایج و یافته های مؤسسه گالوپ از دهه ۱۹۷۰ تا ۱۹۹۹ نشان می دهد که مدیریت کلاس درس یکی از عمده ترین مسائل و مشکلات معلمان است (اولیوا ، ۱۳۷۹). مطالعات گود و برافی^۸ (۱۹۹۵) نشان داد که پیشرفت تحصیلی دانش آموزان در کلاس هایی که بخوبی مدیریت می شوند بیشتر است. در این کلاسها دانش آموزان بیشتر فعالیت می کنند و فرآیندی یاددهی - یادگیری در سطح بالایی سازمان یافته ی است.

رجایی پور و همکاران (۱۳۸۷)^۹ به بررسی رابطه بین مؤلفه های مدیریت کلاس درس و جو یادگ یری در مدارس راهنمایی شهر اصفهان پرداختند. هدف ا نی پژوهش بررسی یم ی زان رابطه ب مؤلفه نی ها ی مدیریت کلاس درس و جو یادگیری بوده است. جامعه آماری این پژوهش شامل کلیه معلمان دوره راهنمایی شهر اصفهان در سال تحصیلی ۸۴-۸۵ و نمونه آماری شامل ۴۰ نفر بود که در طول سال تحصیلی هر دو یا سه هفته ای یک بار و در مجموع ۱۲ جلسه مورد مشاهده مستقیم قرار گرفتند. ابزارهای جمع آوری داده ها شامل دو چک لیست (فهرستواره) مشاهده بوده که به صورت عینی و مصداقی تهیه شده است. یافته های پژوهش نشان داد که معلمان دوره راهنمایی شهر اصفهان مؤلفه طراحی و سازماندهی، رهبری و نظارت را کمی بالاتر از حد متوسط و مؤلفه ارزشیابی را پایین تر از حد متوسط انجام داده اند. جو یادگیری کلاس نیز بالاتر از حد متوسط بوده است. نتایج تحقق نشان داد که مدیریت کلاس درس با جو یادگیری همبستگی مثبت و معناداری دارد.

راهکارهایی کلی جهت ایجاد فضای مطلوب برای یادگیری

دانش آموزان برای یادگیری، نیاز به محیطی مناسب دارند. در اینجا چند راهکار مدیریت کلاس برای ایجاد این محیط و چگونگی برقراری و حفظ قوانین و راهکارهای مناسب، برای ایجاد همکاری بین دانش آموزان، مورد بررسی قرار می گیرد (سانتراک، ۱۳۸۹).

روش مدیریت کلاس توانمندانه

روش مدیریت کلاس توانمندانه از شیوه های تربیتی دیانا و بامریند سرچشمه گرفته است. دانش آموزان معلمان توانمند، متکی به نفس، خویشتن دار، با همسالان خود، سازگار و دارای اعتماد به نفس بالایی هستند. راهکار توانمندانه مدیریت کلاس از دانش آموزان، افرادی اندیشمند، اهل علم و مستقل می سازد و درعین حال آنان را زیر نظر دارد. معلمان توانمند، دانش آموزان را تشویق

⁸ Good and Brophy

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

به انجام تکالیف شفاهی می کنند و توجهی دلسوزانه به آنها دارند، اگرچه در صورت لزوم محدودیت هایی قائل می شوند. این معلمان قوانین و مقررات را برای دانش آموزان شرح می دهند و ضوابط را با مشارکت آنان ایجاد می کنند.

روش مدیریت مستبدانه کلاس درس

در شیوه مدیریت کلاس مستبدانه، به برقراری نظم در کلاس بیش از آموزش فراگیر، اهمیت داده می شود. معلمان مستبد، کنترل و محدودیت هایی جدی بر دانش آموزان دارند، به ندرت با آنان وارد گفتگو می شوند. دانش آموزان کلاس های مستبدانه، فراگیری غیرفعال می شوند، در فعالیت های ابتکاری ناموفق اند، در قیاس های اجتماعی دچار تنش می شوند و از مهارت های ارتباطی ضعیفی برخوردارند.

روش مدیریت کلاس سهل انگارانه

در روش مدیریت کلاس سهل انگارانه آزادی قابل توجهی به دانش آموزان داده می شود، اما آنان را در زمینه پیشرفت مهارت های یادگیری یا مدیریت رفتار، به اندازه کافی حمایت نمی کند. عجیب نیست که دانش آموزان کلاس های سهل انگارانه از مهارت های تحصیلی ناکافی و خویشتن داری کمی برخوردارند. به طور کلی به کارگیری روش توانمندانه از شیوه های مستبدانه و سهل انگارانه، برای دانش آموزان بهتر است. روش توانمندانه از دانش آموزان، فراگیری فعال و خودجوش می سازد.

نتیجه گیری

بنابر مواردی که ذکر شد، مدیریت کلاس درس عبارت است از: مهارت های مدیریت کلاس در قالب استفاده از تدابیر و روش های مورد نیاز برای ایجاد و حفظ محیطی که در آن آموزش و یادگیری صورت می پذیرد. لذا معلمان نقش مهمی را در مدیریت کلاس درس و جذب دانش آموزان به تدریس ایفا میکنند و برای احراز این مهارت، باید ویژگی هایی را در خود بیوراندند و همچنین به ویژگی های مخاطبان خود که دانش آموزان هستند توجه جدی کنند. اگرچه اغلب اصطلاح کنترل کلاس و انضباط به جای یکدیگر به کار برده می شوند، اما این دو اصطلاح هم معنا نیستند. مثلاً انضباط، اشاره دارد به ساختارها و قوانین برای رفتار دانش آموزان و چالش برای مطمئن ساختن این که دانش آموزان مطابق با این قوانین عمل می کنند، درحالی که کنترل کلاس، اصطلاحی است که برای توصیف تمامی چالش های معلم برای سرپرستی تمام فعالیت های کلاس که شامل فعالیت های یادگیری، تعاملات اجتماعی و رفتار دانش آموزان می شود؛ بنابراین کنترل کلاس شامل انضباط می شود، اما محدود به آن نیست.

امروزه با وجود ایجاد تغییرات عمیق در نظام آموزش و پرورش و تغییر در سیاست ها و برنامه ریزی های آموزشی، بعضی از معلمان در رویارویی با مسائل و مشکلات آموزشی فاقد توانایی های لازم و اساسی هستند و از روش های قدیم و مهارت های سنتی و

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

انفرادی برای اداره ی کلاس خود استفاده کنند. همین امر باعث کندی شکل گیری فرایند یاددهی-یادگیری و آسیب پذیری امر آموزش شده است. سبک ها و شیوه های متفاوتی که معلمان در مدیریت کلاس پیاده می کنند، می تواند اثرات متفاوت و مهمی بر روی عملکرد دانش آموزان بگذارد، از میان متغیرهای متعدد، مدیریت کلاس درس، بیشترین تأثیر مستقیم را بر پیشرفت دانش آموزان دارد. مدیریت کلاس درس، جنبه های بسیاری را شامل می شود: مدیریت فضا، زمان، فعالیت ها، مواد آموزشی، ارتباطات جمعی و رفتار دانش آموزان؛ بنابراین این مفهوم با طیف گسترده ای از فعالیت های بر عهده گرفته شده معلم در کلاس درس، مرتبط است.

مراجع

- ۱- اولیوا، یپ تر، اف. (۱۳۷۹). نظارت و راهنمایی آموزشی در مدارس امروز. (ترجمه غلامرضا احمدی و سعیده شهابی). اصفهان: دانشگاه آزاد اسلام ی واحد خوراسگان.
- ۲- پارسونز، ریچارد.د. (۱۳۸۵). روانشناسی تربیتی: تحقیق، تدریس، یادگیری. (ترجمه حسن اسدزاده وهمکاران). تهران: عابد.
- ۳- راگ، ادوارد کنراد. (۱۳۸۲). مدیریت کلاس در دبستان. (ترجمه علی رضا کیامنش و کامران گنجی). تهران: انتشارات رشد
- ۴- سانتراک، جان دبلیو. (۱۳۸۵). روان شناسی تربیتی. (ترجمه مرتضی امیدیان). یزد: دانشگاه یزد.
- ۵- شفیعی، صابر، و حبیب الله هاشمی. (۱۳۹۹). مهارت های مدیریتی کلاس درس. مجله پیشرفت های نوین در روانشناسی، علوم تربیتی و آموزش و پرورش. سال سوم، شماره ۲۵: ۷۸-۸۸
- ۶- کرمی، لیدا. (۱۳۹۷). نقش معلمان در مدیریت کلاس درس و عوامل موثر در مدیریت بهتر کلاس. پنجمین همایش علمی پژوهشی «از نگاه معلم»، میناب.

۷-Sadik, F. (2008). Sınıfcı istenmeyen davranıslarla ilgili ogretmen, ogrenci ve veli goruslerinin karılastırılması. Cukurova Universitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 16 (1), 187-160.

۸-Djigic, G., & Stojiljkovic, S. (2011). Classroom management styles, classroom climate and school achievement. Procedia-Social and Behavioral Sciences, 27, 717-

۹-Marzano, R., Waters, T. and McNulty, B. (2003). School leadership that works. Heatherton, Vic.: Hawker Brownlow Education., P2-6-page 90

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

